

До проблеми розробки двомовного термінологічного тематичного словника англійської фахової мови тваринництва

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та перекладу ННІФ ЖДУ ім. І. Франка

Статтю присвячено аналізу проблеми розробки двомовного термінологічного тематичного словника англійської фахової мови тваринництва. Зроблено спробу проаналізувати та узагальнити досвід роботи щодо укладання двомовних термінологічних тематичних словників.

Ключові слова: лексикографія, двомовний термінологічний словник.

Выскушенко С. А. О проблеме разработки двуязычного терминологического тематического словаря английского языка для специальных целей животноводства. Статтю посвящено анализу проблемы разработки двуязычного терминологического тематического словаря английского языка для специальных целей животноводства. Сделано попытку проанализировать и обобщить опыт работы над составлением двуязычных терминологических тематических словарей.

Ключевые слова: лексикография, двуязычный терминологический словарь.

Vyskushenko S. A. The Problem of Bilingual Terminological Thematic Dictionary-making. The given article deals with the particular lexicographic aspects of languages for special purposes. The main attention is drawn to the bilingual terminological thematic dictionary. The article describes the most important features of the thematic dictionaries, treats the problem of the basic approaches to the bilingual terminological thematic dictionary.

Key words: lexicography, bilingual terminological dictionary, thematic dictionary.

Постановка наукової проблеми та її значення. Останнім часом увагу широкого кола науковців-філологів прикуто до питань лексикографічного опрацювання терміносистем різних фахових мов. Особливе місце в лінгвістичних розвідках приділено проблематиці дослідження розробки термінологічних словників, у тому числі й тематичних.

Проведений аналіз літератури з цієї проблематики показує, що аспекти опису та параметризації двомовних термінологічних тематичних словників можна знайти в роботах А. М. Баранова, С. В. Грінцова, В. В. Дубічинського, В. Д. Табанакової, S. I. Landau, L. Zgusta. Однак, незважаючи на плідну розробку теорії укладання словників цього типу у вітчизняній науці, наразі в лінгвістиці не склалося консолідованого підходу до загальних принципів роботи над створенням двомовних термінологічних тематичних словників, до кінця не з'ясовані особливості їх структурної організації. В межах термінологічної лексикографії вирішення цих завдань тільки окреслено. Отже, слід наголосити, що фундаментальним завданням сучасної термінологічної лексикографії є обґрунтування та побудова єдиної концепції розробки двомовних термінологічних тематичних словників, оскільки процес роботи над укладанням словника має спиратися на певний загальний "каркас". Саме тому аналіз особливостей і принципів укладання двомовних термінологічних тематичних словників є вкрай **актуальним**.

Метою цієї статті є комплексне дослідження проблеми розробки двомовних термінологічних тематичних словників.

Завдання цього дослідження є вивчення й узагальнення досвіду роботи щодо укладання двомовних термінологічних тематичних словників.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В "ідеальній" моделі словника мають бути реалізовані всі універсальні лексикографічні функції, тобто: 1) систематизуюча; 2) довідкова; 3) навчальна; 4) нормативна. Крім того, небезпідставно зазначають, що для реалізації кожної з функцій у моделі двомовного тематичного словника використовують певний набір лексикографічних засобів.

Зазначимо, що однією з найважливіших функцій є систематизуюча, яка забезпечує користувачів структурованим знанням, систематизованою та упорядкованою терміносистемою відповідної фахової мови. Реалізація ж систематизуючої функції у двомовному термінологічному тематичному словнику

відбуватиметься за рахунок тематичного покажчика, відсилок, які відображають парадигматичні відношення між мовними одиницями, термінологічної сполучуваності.

Прийнято вважати, що превалюючим завданням будь-якого словника, як слушно зазначає І. С. Кудашев, – допомогати у випадку виникнення труднощів, пов'язаних з використанням мови [7, 43]. Крім того, словник передусім є довідковою книгою. Це означає, що він має забезпечити користувача тим обсягом інформації про мовні одиниці, яким володіє носій мови. Тобто словник повинен виконувати довідкову функцію, що забезпечується за рахунок іншомовних еквівалентів, етимологічних даних. Відповідна інформація дозволить користувачу краще орієнтуватися у специфіці конкретної галузі знання чи професійної діяльності, а саме в тваринництві.

Навчальну функцію вважають базовою ще зі стародавніх часів. До того ж, за визначенням В. В. Дубічинського, “той чи інший словник розробляється з метою навчити чи навчатися” [6, 67]. Словник прийнято вважати базовим підручником іноземної мови [2, 9]. Відповідну функцію реалізують за рахунок перекладних еквівалентів, графічних ілюстрацій, що сприятиме засвоєнню іншомовної лексики та знайомству з деякими реаліями, особливостями тваринництва у Великобританії.

Нормативну функцію зазвичай розглядають як одну з найголовніших. Причиною цьому є те, що будь-який словник має усувати розбіжності між індивідуальним і колективним знанням [3, 12; 9, 212], тобто надає рекомендації, допомагає з осягненням, правильним вжитком чи перекладом певної лексичної одиниці. Отже, забезпечення користувача нормою вжитку мовної одиниці, а у випадку з двомовним словником і перекладу є невід'ємним завданням словника. Так, С. В. Грін'юв зауважує, що досконалим є той словник, у якому можливо швидко отримати правильний переклад [5, 53]. Цю функцію забезпечуватимуть за рахунок зазначення поширення чи обмеженості вжитку термінологічної одиниці або одного із значень; термінологічної сполучуваності; антонімічних, синонімічних і полісемантичних термінів.

Отже, зазначені вище функції слугуватимуть відправними точками в розробці майбутнього двомовного термінологічного тематичного словника англійської фахової мови тваринництва. Надалі вважаємо за потрібне представити власну концепцію розробки відповідного словника, ґрунтуючись на найбільш істотних позиціях різних дослідників у межах цієї проблеми.

Так, з одного боку, майже всі науковці однакові в тому, що розробка будь-якого словника має поетапний характер [1; 5; 6; 9]. З іншого боку, слід відзначити наявну тенденцію до варіювання кількості етапів під час укладання словника. Наприклад, на думку С. В. Грін'юва, таких етапів має бути чотири [5, 11–13], Б. Ю. Городецький виділяє їх десять [4, 11]. Вважаємо основною причиною, яка здатна пояснити таку розбіжність поглядів, – наявність у кожного науковця свого рівня деталізації етапів.

Досліджуючи це питання, І. С. Кудашев серед причин, що спричиняють таку неоднотайність, виділяє: 1) залежність від стартових умов; 2) факультативність, тобто необов'язковість деяких етапів; 3) пересічення, одночасність, неперервність етапів роботи над словником; 4) різниця в поглядах стосовно моменту закінчення роботи над словником [7, 48–50]. Зважаючи на це, автор висновкує, що неможливо розробити й оформити у вигляді лінійної послідовності детального універсального набору етапів проектування словника [7, 50]. Хоча у цій тезі не можна не помітити раціонального зерна: ідеального переліку етапів роботи над словником не існує. Цілком зрозуміло, що будь-який перелік етапів не можна вважати всеохоплюючим та бездоганим. Що взагалі в нашому світі може претендувати на “ідеальність”? Проте важко погодитись із тим, що чи одна з вказаних причин, чи навіть їхня сукупність здатна унеможливити створення певної загальної моделі етапів роботи над проектуванням двомовного термінологічного тематичного словника.

У результаті дослідження опису підходів до проблеми поетапної роботи над створенням словника таких знаних науковців, як А. М. Баранов, В. П. Берков, С. В. Грін'юв, В. В. Дубічинський, І. С. Кудашев, Н. Felber, L. Zgusta та ін., пропонуємо власний перелік стадій під час роботи над двомовним термінологічним тематичним словником, який укладено шляхом консолідації та узагальнення досвіду зазначених вище вчених. Отож, вважаємо, що розробка двомовного термінологічного тематичного словника передбачає такі етапи:

1) аналіз наявних словників, дослідження потреб адресата, визначення вимог і майбутніх характеристик, розробка макро- та мікроструктури словника;

2) збір лексичного матеріалу, укладання словника, розподіл слів за семантичними полями, підбір перекладних еквівалентів і дефініцій;

3) оформлення словникових статей, впорядкування словника загалом відповідно до розробленої раніше структури;

4) матеріал уточнюють, редагують, перевіряють відповідність отриманого продукту поставленим цілям.

Зазвичай, досить важко провести межі між відповідними етапами і чітко обумовити кінець одного та початок іншого. Згідно з думкою більшості науковців, етапи розробки словника не можуть бути лінійними і послідовними, навпаки, вони перетинаються та є неперервними, циклічними [8, 99; 9, 352–351]. Ця теза ще раз підтверджує, що розробка словника є досить складним і довготривалим процесом.

Отже, можна зробити **висновки**, що найважливіша специфічна ознака двомовних термінологічних словників полягає в тому, що їхня поява обумовлена потребою забезпечення розвитку фахової комунікації. Особливої уваги вартує, на наш погляд, те, що тематичні термінологічні словники – це не просто перелік лексичних одиниць певної галузі знання, а цілісна лінгвістична модель, яка сприяє класифікації, зберіганню та передачі фахової інформації.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у необхідності впорядкування й уніфікації англійської фахової мови тваринництва. Як бачимо, назріла нагальна потреба у словниках такого типу, оскільки вони допомагають обумовити єдині загальні межі термінологічного поля певного фаху на рівні декількох мов. Тому виникає можливість подальшого дослідження фахових мов з точки зору лексикографії, оскільки певні проблеми залишаються відкритими і потребують глибшого вивчення та вироблення єдиної теорії.

Література

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику : учеб. пособие / А. Н. Баранов. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
2. Берков В. П. Двухязычная лексикография / В. П. Берков. – СПб. : СПУ, 1996. – 248 с.
3. Гак В. Г. О некоторых закономерностях развития лексикографии (учебная и общая лексикография в историческом аспекте) / В. Г. Гак // Актуальные проблемы учебной лексикографии. – М. : Рус. яз., 1977. – С. 11–27.
4. Городецкий Б. Ю. Проблемы и методы современной лексикографии / Б. Ю. Городецкий // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1983. – Вып. 14. – С. 11.
5. Гринев С. В. Введение в терминологическую лексикографию : учеб. пособие / С. В. Гринев. – М. : МГУ, 1986. – 218 с.
6. Дубичинский В. В. Теоретическая и практическая лексикография / В. В. Дубичинский. – Вена ; Харьков, 1998. – 160 с.
7. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики / И. С. Кудашев. – Helsinki : Helsinki University Print, 2007. – 443 с.
8. Roberts R. P. Methods of Bilingual Dictionary-making: the Canadian experience / R. P. Roberts // Proceedings of the Fifth International Symposium on Lexicography May 3-5, 1990. – Tubingen : Niemeyer, 1992. – P. 91–115.
9. Zgusta L. Manual of Lexicography / L. Zgusta. – The Hague : Prague Academia, 1971. – 360 p.

Статтю подано до редколегії
11.03.2011 р.